

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**SENIOR CERTIFICATE/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE**

GIREDI YA 12

XITSONGA: RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (FAL)

PAPILA RA VUNHARHU (P3)

HUKURI 2020

TIMARAKA: 100

NKARHI: Tiawara ti2½

Papila leri ri na tipheji ta 6.

SWITSUNDZUXO

1. Papila leri ri avanyisiwile hi SWIYENGE SWINHARHU:

XIYENGE XA A: Xitsalwana	(50)
XIYENGE XA B: Xitshuriwa xa xitsalwambiko xo leha	(30)
XIYENGE XA C: Xitshuriwa xa xitsalwambiko xo koma	(20)
2. Hlamula xivutiso XIN'WE eka XIYENGE XIN'WANA na XIN'WANA.
3. Tsala hi ririmi leri u kamberiwaka hi rona.
4. Sungula XIYENGE XIN'WANA na XIN'WANA eka pheji YINTSHWA.
5. U fanele u kunguhata (Xik.: U tirhisa mepe wa miehleketo/dayagiramu/chati ya nkhlukelano/marito ya nkoka), hlela no hlayisisa ntirho. Nkunguhato wu fanele wu vonaka emahlweni ka xitshuriwa xin'wana na xin'wana.
6. Minkunguhato hinkwayo yi fanele yi kombisiwa. U tsundzuxiwa ku endla nkhwati eka minkunguhato hinkwayo.
7. U tsundzuxiwa ku tirhisa minkarhi hi ndlela leyi landzelaka:

XIYENGE XA A: Timinete ta 80	
XIYENGE XA B: Timinete ta 40	
XIYENGE XA C: Timinete ta 30	
8. Nombora tinhlamulo hilaha swivutiso swi nomboriweke hakona eka papila leri.
9. Tsala nhlokomhaka leyi faneleke eka nhlamulo YIN'WANA na YIN'WANA.
10. Nhlokomhaka YI NGA tekeriwi enhlokweni loko ku hlayiwa ntsengo wa marito.
11. Tsala swi basa no vonaka.

XIYENGE XA A: XITSALWANA**XIVUTISO XA 1****SWILETELO:**

- Hlawula nhlokomhaka YIN'WE ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwana hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwana xa wena xi fanele ku va na kwalomu ka 250–300 wa marito.

1.1 Ndzi te ndzi ku phapha, ndzi tikuma ndzi ri endhawini yo ka yi nga ri kahle. [50]

1.2 Nkoka wa vuphumba etikweni. [50]

1.3 Afrika-Dzonga tiko ra tindziminyingi. [50]

1.4 Leswi nga endliwaka ku herisa ku xanisiwa ka vadyondzi hi vadyondzikulobye eswikolweni. [50]

1.5 Vukorhokeri bya swibedhlele swa mfumo bya amukeleka. Pfumela kumbe u kaneta mhaka leyi. [50]

1.6 Hlawula xifaniso XIN'WE eka leswi nga laha hansi kutani u tsala xitsalwana hi xona. Xitsalwana xin'wana na xin'wana xi fanele ku va na nhlokomhaka leyi faneleke.

1.6.1

[Xi huma eka: www.google.com]

[50]

1.6.2

[Xi huma eka: www.google.com]

[50]

1.6.3

[Xi huma eka: www.google.com]

[50]

NTSENGO WA XIYENGE XA A: 50

XIYENGE XA B: XITSHURIWA XA XITSALWAMBIKO XO LEHA**XIVUTISO XA 2****SWILETELO:**

- Hlawula nhlokomhaka YIN'WE ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwambiko hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va na kwalomu ka 120–150 wa marito.
- Sungula nhlamulo ya wena eka PHEJI YINTSHWA.

2.1 PAPILA RA XINGHANA

Tsalela munghana wa wena papila u n'wi hoyozela ku va a hlawuriwile ku ya tlangela xipanu xa tiko xa BanyanaBanyana/BafanaBafana.

[30]**2.2 TSALWAVUTITIVISI NA PAPILA RO SEKETELA**

U vonile xinavetiso xa ntirho wa nkarhinyana wo paka swixavisiwa eka vhengele ro karhi. Hetisa tsalwavutitivisi hi ku tsala vuxokoxoko lebyi faneleke ehansi ka xiyenge xin'wana na xin'wana u tlhela u tsala papila ro seketela u kombela ntirho lowu.

TSALWAVUTITIVISI RA ...

Vuxokoxoko bya vun'wini.

Tidyondzo.

Ntokoto (Loko wu ri kona).

Timbhoni leti seketelaka vuxokoxoko.

[30]**2.3 AJENDA NA MAKANELWA**

U matsalana wa nhlango wa swa ndhavuko emugangeni wa ka n'wina. Tsala ajenda na makanelwa ya nhlengeletano leyi a mi ri na yona.

[30]**2.4 MBULAVULO**

Tsala mbulavulo lowu helaka hi marito lawa: 'Loko a ku nga ri hi mhaka ya wena a ndzi ta va ndzi nga humelelangi evuton'wini.'

[30]**NTSENGO WA XIYENGE XA B: 30**

XIYENGE XA C: XITSHURIWA XA XITSALWAMBIKO XO KOMA**XIVUTISO XA 3****SWILETELO:**

- Hlawula nhlokomhaka YIN'WE ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwambiko hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va na kwalomu ka 80–100 wa marito. (U nga tluli pheji yin'we yo hlamulela eka yona.)
- Sungula nhlamulo ya wena eka PHEJI YINTSHWA.

3.1 PHOSITARA

Tsala phositara u navetisa xikolo xa n'wina.

[20]**3.2 POSIKARATA**

U endzele etikweni ra Mozambique. Tsalela makwenu posikarata u n'wi tivisa leswi u swi voneke no swi dyondza erendzweni ra wena.

[20]**3.3 SWILETELO**

Tsala swiletelo leswi nga ta tirhisiwa hi vapfhumba lava taka eku nyikeleni ka tibuku elayiburari ya ndhawu ya ka n'wina.

[20]

NTSENGO WA XIYENGE XA C: 20
NTSENGO WA TIMARAKA: 100